

Ekonomia i gospodarka

Trzeba przyspieszyć transformację cyfrową

Rozmowa z dr hab. Andżeliką Kuźnar *, laureatką tegorocznej Nagrody im. prof. Edwarda Lipińskiego ** przyznawanej przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne

Co to są produkty wiedzy?

W celu zdefiniowania produktów wiedzy najpierw określam, z jakimi produktami działalności gospodarczej możemy mieć w ogóle do czynienia. Otóż wszystkie produkty działalności gospodarczej dzielę na dobra materialne i niematerialne oraz usługi. Te z nich, które w dominującym stopniu są oparte na wiedzy są właśnie produktami wiedzy.

Drugim elementem niezbędnym do dokonania klasyfikacji tak zdefiniowanych produktów wiedzy, jest scharakteryzowanie rodzajów wiedzy. M. Polanyi zauważył, że „wiemy więcej, niż potrafimy powiedzieć”(1), a więc istnieje wiedza, której sobie nie uświadamiamy (2). Jest to tzw. wiedza ukryta. W piśmiennictwie anglojęzycznym jest ona nazywana *tacit* (3). Jest ona ściśle związana z działalnością człowieka i jest rezultatem jego talentu, zdolności, emocji oraz doświadczeń. Aby taką wiedzę przekazać innym, konieczne są: bezpośredni kontakt i nauka przez obserwację oraz zdobywanie doświadczenia w praktyce (4). Jej przeciwieństwem jest wiedza formalna, jawna czy uzewnętrzniona (*explicit*). Ma ona konkretną formę, jest „skodyfikowana”, czyli zapisana za pomocą sformalizowanego języka naturalnego lub sztucznego i przekazana na nośniku, w postaci symboli (np. pismo, rysunek), bez udziału podmiotu posiadającego taką wiedzę. Można ją zatem stosunkowo łatwo przekazywać.

Ten podział wiedzy ma istotne konsekwencje z punktu widzenia badania międzynarodowego handlu produktami wiedzy. W moim przekonaniu, w handlu międzynarodowym występują trzy grupy produktów wiedzy: materialne produkty wiedzy jawnej, niematerialne produkty wiedzy ukrytej, niematerialne produkty wiedzy jawnej.

Przyjmuję, że materialnymi produktami wiedzy jawnej są dobra wysokiej techniki. Za niematerialne produkty wiedzy ukrytej uznaję usługi oparte na wiedzy, a za niematerialne wyniki wiedzy jawnej – prawa własności intelektualnej.

Jakie wnioski płyną z Pani książki dla decydentów, którzy kształtują polską politykę gospodarczą i przedsiębiorców?

Podstawowym warunkiem zrównoważonego rozwoju w wymiarze gospodarczym i podnoszenia dobrobytu - likwidacji głodu i ubóstwa - jest ciągłe samodoskonalenie, podnoszenie konkurencyjności przedsiębiorstw – i całej gospodarki. W przeciwnym razie nasze raz wypracowane miejsce w gospodarce światowej zajmie ktoś inny, z niższymi kosztami

pracy, bądź konkurujący jej wyższą wydajnością, uzyskaną dzięki postępowi technicznemu. Polska w dużej mierze wciąż próbuje konkurować niskimi kosztami pracy. Obecnie jednak, na skutek cyfryzacji w gospodarce światowej, znaczenie tych kosztów w wartości produkcji ogółem zmniejsza się. Na świecie trwa tzw. czwarta rewolucja przemysłowa zakładająca integrację systemów cyfrowych z fizycznymi, która w Polsce, poza nielicznymi wyjątkami, jeszcze się nie rozpoczęła. Ciągłe jesteśmy na etapie trzeciej rewolucji przemysłowej zakładającej wspomaganie automatyzacji produkcji innowacjami z zakresu elektroniki oraz IT. Sposobem na dogonienie wyżej rozwiniętych gospodarek lub wręcz na niepozostanie w tyle jest przyspieszenie transformacji cyfrowej. De facto oznacza to, że musimy w większym stopniu postawić na rozwój wiedzy i jej integrację ze sferą realną; w większym stopniu wykorzystywać wiedzę w przedsiębiorstwach. W Polsce są warunki do rozwoju technologii, mamy przykłady przedsiębiorstw niezwykle innowacyjnych, dysponujących już teraz w pełni „inteligentnymi” zakładami, z robotami sterowanymi komputerami oraz wyposażonymi w cyfrowe systemy zarządzania. Jednak jest ich mniej niż w gospodarkach państw liderów czwartej rewolucji. Ucyfrowienie polskiej gospodarki wymaga zarówno finansowego wsparcia ze strony środków publicznych, jak również inwestycji samych zainteresowanych w nowe techniki, w kształcenie menedżerów i inżynierów.

Co sprawiło Pani największe trudności przy opisywaniu tego zagadnienia?

Pierwszym wyzwaniem, z którym musiałam się zmierzyć opracowując klasyfikację produktów wiedzy w handlu międzynarodowym, a następnie przeprowadzając na jej podstawie badania empiryczne było rozwiązanie kwestii definicyjnych. Wiedza i jej produkty są bowiem różnie rozumiane nawet w ramach jednej dyscypliny naukowej. Konieczne było też pokonanie niedogodności wiążących się z nieprzystawaniem powszechnie stosowanych systemów klasyfikacji statystycznych dotyczących działalności gospodarczej i handlu międzynarodowego do definicji teoretycznych, a także trudności z interpretacją danych empirycznych z powodu ich niekompletności. Istotnym czynnikiem utrudniającym badanie był pomiar poszczególnych kategorii produktów wiedzy. Szczególnym wyzwaniem było badanie empiryczne handlu usługami opartymi na wiedzy. O ile narzędzia stosowane do badań handlu dobrami materialnymi są znane i od lat używane jak np. model grawitacji, o tyle posługiwanie się nimi w badaniach handlu usługami i efekty zastosowania tych narzędzi nie były dotąd zweryfikowane. U źródeł trudności w tym zakresie leżą braki danych statystycznych spełniających rygorystyczne wymogi dotyczące jakości i długości szeregów czasowych, a także konieczność rozstrzygnięcia, czy różnice między dobrami i usługami są na tyle nieistotne, aby badając je, stosować identyczne narzędzia. Ponadto badanie międzynarodowego handlu produktami wiedzy jest trudne, gdyż ze względu na nowość problematyki skutkującą relatywnie niską liczbą publikacji trudniej jest konfrontować wyniki i oceny. W tej sytuacji wyzwaniem było zarówno porównanie metod badawczych, jak i wyników badań.

Ruszyła właśnie XXXII Edycja Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej, organizowanej przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Zgłosiło się blisko 10 tys. uczniów szkół ponadpodstawowych. To oni w niedalekiej przyszłości będą z pewnością stanowić elitę naszej ekonomii i

gospodarki. Co może im przekazać laureatka nagrody im. prof. Edwarda Lipińskiego, dla której ekonomia to dziedzina doskonale znana?

Świetnie się składa, że hasłem tegorocznej Olimpiady jest *Gospodarka światowa – wolny handel czy protekcjonizm*, specjalizuję się bowiem w ekonomii międzynarodowej. Jest to pasjonująca część ekonomii – badanie przyczyn handlu międzynarodowego, jego struktury, kierunków, czynników sprzyjających wymianie daje mi wiele satysfakcji. Gospodarka światowa i podmioty ją tworzące są w ciągłym ruchu, w nieustającym procesie zmian. Tu nie ma miejsca na nudę, na powtarzalność, rutynę w pracy. Młodszym koleżankom i kolegom, marzącym zdobyciu wykształcenia ekonomicznego, życzę, by praca, którą kiedyś zaczną wykonywać stanowiła dla nich zawsze przyjemność. By tak było, musi ona być pasją, a nie obowiązkiem. Życzę Wam, by praca była źródłem korzyści również finansowych, ale abyście pracowali za pieniądze, a nie dla pieniędzy. Zapewniam, że ekonomia, a szczególnie ekonomia międzynarodowa, taką możliwość daje.

Rozmawiał Robert Olesiński

*Dr hab. Andżelika Kuźnar jest profesorem nadzwyczajnym w Instytucie Ekonomii Międzynarodowej Kolegium Gospodarki Światowej SGH. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się na ekonomii międzynarodowej. Prowadzi badania dotyczące m. in. międzynarodowego handlu (produktami wiedzy, usługami, dobrami wysokiej techniki), polityki handlowej, integracji gospodarczej oraz firm wielonarodowych. Ważnym obszarem jej działalności naukowej są również handlowe aspekty praw własności intelektualnej. Autorka i współautorka podręczników, monografii i artykułów naukowych, redaktor naukowy kilku monografii. W 2018 r. za książkę pt. "Międzynarodowy handel produktami wiedzy" Polskie Towarzystwo Ekonomiczne przyznało jej Nagrodę im. Prof. Edwarda Lipińskiego. Regularnie uczestniczy w corocznych konferencjach międzynarodowych European Trade Study Group, a w 2018 r. była Przewodniczącą Komitetu Organizacyjnego 20. Konferencji ETSG w Warszawie. Prowadzi wykłady z ekonomii międzynarodowej, firm wielonarodowych w gospodarce światowej, usług w gospodarce światowej (po polsku i angielsku). Wykłada także gościnnie za granicą (m.in. w Toulouse Business School, Tecnológico de Monterrey, Université Catholique de Lille). Stypendystka Dekaban-Liddle Senior Fellowship. Odebrała staże naukowe w University of Oxford, University of Glasgow, University of Strathclyde. Wyróżniana nagrodami Rektora SGH za osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne. Przez dwie kadencje była członkiem Senatu SGH.

**Prof. Edward Lipiński (1888 – 1886) – ekonomista, działacz społeczny i opozycjonista w okresie PRL. Był współzałożycielem Komitetu Obrony Robotników i Komitetu Samoobrony Społecznej. Członek – założyciel Towarzystwa Kursów Naukowych. Założyciel Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i jego prezes w latach 1945–1965. W pracy naukowej zajmował się m. in. teorią koniunktur, historią polskiej myśli ekonomicznej. Opisał teorię równowag cząstkowych.

1 Ang. We know more than we can tell.

2 M. Polanyi, The Logic of Tacit Inference, "Philosophy", 1966, Vol. 41, No. 155, s. 4.

3 łac. tacitum oznacza: sekretny, ukryty, tajemny.

4 Obecny stan techniki w coraz większym stopniu ułatwia przekazywanie wiedzy na odległość, bez konieczności bezpośredniego kontaktu (np. wykłady mogą być prowadzone w trybie wideokonferencji), chociaż należy brać pod uwagę możliwą niższą jakość takiego przekazu (bo niejednokrotnie uczymy się od innych nieświadomie, w drodze kontaktów nieformalnych, ważna jest też często mowa ciała, a tego nie zastąpi żadna transmisja online).